

Sârbii din România. D-l Slobodan Kostici, protoereul sârb al Timișorii, a scos zilele acestea de sub tipar o carte foarte interesantă, dând date complete și numeroase asupra Sârbilor din România, care sunt utile nu numai pentru biserica sârbească, ci și pentru guvernarea românească. Cartea aceasta a apărut în editura Frații Csen-des din Timișoara, sub titlul: „*Srpska crkva i škola u Rumuniji*“ din care vom face un scurt rezumat în cele ce urmează.

Prin împărțirea Banatului în două, a fost împărțită și eparhia sârbească a Timișorii între cele două state: Banatul românesc având 38 comunități bisericești, cel sârbesc 36 comunități, iar cinci comunități au trecut la Ungaria. Din episcopia sârbească a Vârșetului a trecut la România 14 comunități bisericești.

Pe teritoriul revenit României sunt: 3 protopresbiterate, 5 mănăstiri, 52 parohii, 52 biserici și 49 case parohiale, 53 preoți, 44 comunități școlare cu 62 puteri didactice și 44 clădiri școlare.

Bisericile și școlile sârbești aveau înainte de aplicarea reformei noastre agrare 7217 iugăre și 389 st. p. pământ cultivabil, din care numai mănăstirile (cinci la număr) dețineau 3685 iugăre. Prin reforma agrară s'a expropriat 4095 iugăre și 1347 st. p., rămânându-le: 3144 iugăre și 642 st. p. și care se repartizează în modul următor:

Avere episcopală	7 iugăre și 93 st. p.
Averea fondului ierarhic	111 „
Mănăstirea Bezdin	160 „
„ Buraci	202 „
„ Zlătița	49 „
„ Kusici	23 „
„ Baziaș	2 „
Averea fundației Agora Gal	835 st. p.
Comunitățile bisericești	2589 „
In total:	3144 iugăre și 642 st. p.

La 1 Octombrie 1919, Sârbii din Banat aveau 38 învățători calificați, 4

preoți-învățători și 13 învățători necalificați. În total 53 învățători.

Învățătorii calificați trecând după încetarea ocupațiunii sârbești a Banatului în Iugoslavia, astăzi situația este următoarea: din numărul total de 62 învățători, calificați sunt 12 (cu școala normală de stat din România, sau școala normală sârbească din Zombor și examenul de stat din studiile naționale); învățători-cursiști cu examenul de învățător dela școala normală din Timișoara 8; preoți-învățători cu școala normală din Zombor și examenul din studiile naționale: 4; preoți-învățători cu școala normală din Zombor dar fără examen de stat: 3; învățători-cursiști fără examenul școlii normale de stat: 29; preoți-învățători fără pregătire de școală normală: 3, în total: 62.

Învățătorii necalificați au cel puțin 4 clase secundare.

Trei învățători sunt cetățeni iugoslavi și anume: cel din Arad, Nagyalu și Sarafolea.

După statistica bisericii sârbești din 31 Decembrie 1924, numărul sârbilor la această dată era de: 44.078 suflete. În 1930 aceeași statistică arată: 44.413 suflete, adică un spor de 335 suflete, în șase ani. Sporul acesta — după d-l Kostici — nu este natural, provenit din natalitate, ci din imigrarea în comunități-bisericești a Sârbilor cari mai demult trăiau răzlețiți printre români sau alte neamuri.

Comparând numărul Sârbilor de acuma cu acela din 1900, vom vedea că populația sârbească din această regiune a scăzut cu 3266 suflete. În ultimii 30 de ani, numărul Sârbilor a scăzut în protopresbiteratul Timișorii cu 652 suflete, în acela al Aradului cu 1397, al Câmpiei (Săcălovăț) cu 1241 suflete.

Cartea d-lui Slobodan Kostici confirmă și două constatări făcute de noi mai de mult și anume, că în satele sârbești numărul femeilor covârșește pe acela al bărbaților. Apoi d-sa relevă

destrăbălarea vieții familiare la Sârbi, care rezultă din numărul extrem de mare al concubinajelor. Față de 1189 căsătorii legale stă un număr de 1486 concubinaje.

Ca organizație culturală, sârbii au : 21 reuniuni corale, 10 case culturale, 4 societăți de binefacere și 2 cluburi sportive.

În ce privește tendințele politice ale Sârbilor, protoereul Timișorii le sintetizează în modul următor : ei cer ca prin acorduri încheiate dela stat la stat să ajungă la o libertate absolută confesională sub ierarhia patriarhatului ortodox sârbesc la libertatea cultului și instrucțiunii sârbești, precum și a vieții economice și sociale.

Rezumând cuprinsul cărții d-lui Slobodan Kostici, trebuie să ne exprimăm regretul, că asupra românilor din Banatul iugoslav nu avem încă o asemenea lucrare. Singur părintele Oprea din Vârșet a publicat un scurt articol într'o monografie sârbească și pe care l'am reproduș în Țara Noastră. Dar acesta nu îmbrățișează decât pe românii din protopresbiteratul Vârșetului.

P. Nemoianu.

Cele trei Crișuri. No. 1—2 pe Ianuarie-Februarie. Sunt închinat armatei române. Număr jubiliar prin care se comemorează o sută de ani dela înființarea armatei noastre naționale. Cuprinde : *Regele, armata și centenarul ei* de colonel George Bacaloglu ; *Majestatea Sa Regele ca ostaș* de prof. S. Mehedinți apoi un interesant articol cu *Privire asupra trecutului armatei* de C. Gane însoțit de o serie de fotografii înfățișând chipuri de soldați români în uniforme purtate la diferite epoci ; dl Gane arată în partea întâia a studiului său împrejurările în care s'a creiat la noi primele unități militare și în legătură cu aceasta începuturile armatei și felul ei de organizare în diferite timpuri ; dsa ne vorbește despre împărțirea armatei din Muntenia, în sec. XIV, în *oastea cea mică* și *oastea cea mare*, prima fiind formată din boeri cari în vremea aceea se mai numiau și *voinici* având obligațiunea de a da Domnului ajutor militar pentru că primiseră în schimb pământ, feude și la „orice chemare ei trebuiau să se prezinte cu calul, dulama și armele lor“ ; oastea cea mare era compusă din țărani, proprietari de pământ chemați de Domn

numai când țara se găsea în pericol. Armata eră la început mai mult de apărare iar permanentă a devenit târziu mai în urmă.

În Moldova, în acest timp, armata eră împărțită în *pâlcuri* un fel de corpuri de armată compuse din *cete* recrutate din diferite clase sociale și anume erau *cetele de viteji*, de boeri, cari ca și în Muntenia datorau Domnului slujba militară fiindcă li se dăruise pământuri cu drept ereditar (boerii) sau numai pe viață (curtenii) având aceștia și titlul de cavaleri ; erau după aceea *cetele de boieri de țară* cari la rândul lor aduceau și pe soldații de pe moșiile lor, pe urmă *cetele pârcălabilor și staroștilor* formate din tinerii țărani de pe teritoriile cetăților și străjile acestor cetăți, la cari, se alăturau și *cnejii* sau *judecii* satelor domnești ; veneau în sfârșit *cetele târgoveșilor* iar în caz de mare primejdie *gloata* alcătuită din toți acei țărani cari nu erau repartizați și înglobați în cete.

Mai departe dl Gane ne vorbește de armatele de mercenari din vremea lui Ștefan cel Mare cum și de organizarea pe care armatele române din cele două principate au avut-o după aceea sub diferiți Domnitori până la epoca lui Cuza Vodă.

Dl General G. Dabija scrie despre : *Regele Carol I și pregătirea diplomatică a intrării în război* un documentat articol prin care se arată acțiunea noastră diplomatică în preajma și în timpul războiului mondial.

După aceea se publică un articol : *Releva Diviziei X-a la intrarea pe frontul de la Mărășești* de un martor ocular.

Dl dr. Chr. Musceleanu scrie un studiu intitulat : *Știința și apărarea națională*, iar dl general Radu Rosetti despre : *Rélations entre l'armée Française et l'armée Roumaine*, înainte și în timpul războiului mondial.

Dl Grigore Gafencu publică un articol despre *Mareșalul Joffe și România* iar C. M. despre *Generalul Berthelot și România*.

Urmează apoi *Armata de mâine* de General C. Dragu ; *Misiunea Marinei în Economie și Apărarea Națională* de Contra Amiral I. Bălănescu ; *Aviația de Maior Scarlat Rădulescu* ; *Serviciul maritim român* etc. — articole și studii prin care se pune și se desbate problema unei cât mai bune organizări a armatei române pentru viitor.

La sfârșit revista publică: *File rupte din jurnalul unei surori de caritate de Tanzi Budișteanu; Ideile și Răsboiul de O. Densușianu-fiul; Puterea armată a Micei Înțelegeri și a Poloniei de General N. Negoescu* și se încheie cu rubrica: *Noutățile zilei.*

Tara Bârsei. No. 1 Ianuarie-Februarie 1931. Dl prof. *Sextil Pușcariu* publică sub titlul *Linguistica modernă și evoluția ei*, lecția de deschiderea cursurilor ținută cu ocazia serbărilor jubiliare de astătoamnă ale Universității din Cluj. Dsa arată mai întâi începuturile lingvisticei apoi se ocupă de epoca enciclopediștilor și amintește cum în acest timp, prin a doua jumătate a sec. XVIII, ajunsese la modă și se arăta mult interes și pentru învățarea unor limbi exotice. Dl S. Pușcariu citează în această ordine, faimosul „Catalogo de las linguas” al lui *Lorenzo Hervás* tipărit în anii 1800—1802, apoi studiul lui *Schlegel* apărut în 1808 despre „Limba și înțelepciunea Inzilor”. În continuare dsa ne vorbește despre interesul pe care-l aveau pentru înțelegerea cât mai bine și tâlmăcirea limbilor cei ce le învățau cari încep a le și compara de îndată ce observă că între ele până și între cele exotice există oarecari asemănări adesea chiar foarte mari. Astfel ia ființă noua știință, *linguistica*, cu concursul mai întâi al așa zîșilor *poliglofi* apoi al *linguiștilor*; la baza lingvisticei stă metoda comparativă care pune pe lingvist în fața a două mari și importante probleme: *originea și înrudirea limbilor.*

Dl Sextil Pușcariu vorbește după aceea despre importanța studiilor filologice la Români, pornite din îndemnul de a demonstra originea noastră latină. Învățați ca Samuil Klein, Petru Maior și alți dascăli ai vremii pun însă problema originii limbii române nu numai din punct de vedere pur lingvistic ci și ca o chestiune de prestigiu național. Asemenea Timotei Cipariu, Bogdan Petriceicu Hașdeu și alți filologi români caută să lămurească și să documenteze originea limbii române. Iacob Grimm un alt mare filolog, și tovarășii săi introduc în filologie metoda istorică.

Mai departe dl prof. Pușcariu arată evoluția lingvisticei și în legătură cu aceasta insistă asupra studiilor de fi-

lologie română citând totdeodată numele filologilor: Philippide, I. A. Candrea, Ovid Densușianu, Th. Capidan, V. Bogrea, N. Dragan ș. a. apoi a câtorva streini ca Miklosich, Meyer-Lübke și Weigand cari au adus însemnate contribuții la dezvoltarea filologiei române.

În acelaș număr din „Tara Bârsei”, găsim un interesant articol despre *Rolul Ungurilor în dezastrul românismului din anii 1865—66* scris de dl *Aurel A. Mureșianu*. Dl Mureșianu analizează mai întâi activitatea politică a clasei conducătoare ungurești dela 1849 expunând propaganda făcută de refugiații maghiari în țările apusene, pentru răsturnarea Imperiului austriac și independența Ungariei. Se știe că după dezastrul dela Șiria din toamna anului 1849 guvernul revoluționar și ceilalți conducători și luptători maghiari emigrează în străinătate și se așează unii în Italia alții în Franța iar alții în Anglia. Cercurile liberale apusene le dau la început crezare în propaganda pe care o desfășurau dar în curând acestea văd că nu Ungurii sunt cei asupriți ci Românii, Sârbii și celelalte națiuni conlocuitoare cu ei și așa simpatiile se întoarsă către aceștia din urmă. Ungurii se îndreaptă atunci către Prusia care era în conflict cu Austria și Bismarck are tot interesul de a srijini acțiunea maghiarilor pornită contra unei țări pe care o ura și el atât de mult.

Intrigile maghiarilor pornesc și contra Românilor. Aristocrația ungurească nu vedea de loc cu ochi buni consolidarea Românilor din Principate. Aceasta profită de neînțelegerile reacționarilor români de atunci și cată să se opună activității reformatoare național-liberale a Domnitorului Cuza pregătindu-i împreună cu reacționarii români, căderea.

E fapt cert că la izbucnirea sângeroasei răscoale din 25 Aug. 1865 a plebei cosmopolite din București a contribuit și maghiarii care-și aveau spioni în Principatele române și unelteau pe toată eșile împotriva Românilor.

În cuprinsul aceluiaș No. din „Tara Bârsei” publică după aceea, dl *Constantin Lăcia* date *Din copilăria lui Ștefan O. Iosif* prin care aduce prețioase însemnări asupra începuturilor literare ale poetului de mai târziu.

Urmează apoi studiul dlui *Iulian*

Jura despre Gheorghe Bariț ca îndrumător literar arătându-se activitatea publicistică a marelui scriitor ardelen. Mai departe dl Petru I. Teodorescu scrie sub titlul Centenarul lui Frederic Mistral un apreciat articol jubiliar despre marele poet al Franței și legătura lui cu țara noastră.

După aceia, dl Ion Gherghel face un preios studiu de literatură comparată — traduceri, imitații și influențe — despre: *Poezii germani în oglinda tălmăcirilor românești.*

Pe urmă găsim versuri de *Dimitrie Olariu: Răvaș ardelenesc și Const. Munteanu: Dimineață de iarnă și Noapte de iarnă.*

La sfârșit *Amintirile părintelui Archip de Gh. Tulbure* — frumoasă povestire în legătură cu Mănăstirea Bodrogului, iar după aceia *Dări de seamă și Bibliografie.*

No. 2 Martie—Aprilie 1931. În prima parte a acestui număr dl *Aurel A. Mureșeanu* ne prezintă un interesant studiu despre *Presa românească înainte și după 1848.* Imprejurările în care s'a dezvoltat la noi presa au fost dintre cele mai vitrege. Poporul românesc se afla în sclăvie fiind asuprit și urgisit din greu de Unguri, de Austrieci, de Musceli subț a căror dominațiune au suferit atât de mult. Atât deoparte cât și de alta a Carpaților României au avut să indure asupriri dintre cele mai mari. În situația în care ne găseam, numai cu foarte mari sacrificii s'au putut infiripa în vremea aceia cele câteva ziare românești din Transilvania, din Moldova și din Muntenia.

În Transilvania printre primele ziare românești și cea mai de seamă tribună avem *Gazeta de Transilvania*, apărută prin anii 1838 la Brașov sub conducerea lui Gheorghe Barițiu. Serviciile pe cari le-a adus pentru cauza românească această gazetă au fost imense. Ea a produs un răsunet mare printre Români și a fost de mare serviciu pentru emanciparea și trezirea conștiinței poporului nostru.

Dincolo în Moldova avem *Albina Românească* [a lui Asachi iar după aceia *Gazeta de Moldavia.*

În Muntenia apare la București între anii 1838—40 *România* „gazetă politică de 6 ori pe săptămână”; *Curierul de ambele sexe* jurnal literar, *Pământeanul* mai mult literar; menționăm apoi

Mosaicul la Craiova, *Mercurul* la Brăila, *Vestitoriu Bisericesc* la Buzău.

În Moldova apare în acest timp *Alduta Românească*, *Icoana Lumei*, *Foaia Sătească* iar la 1848, *Dacia literară.*

Tot așa apar și 'n alte părți, diferite ziare — din cele vechi unele dispar, iar în locul lor răsar altele noi aducând cu toate prețioase servicii pentru emanciparea și cultura românilor de pretutindenea.

Sforțările au fost mari, asupririle au fost grele și multe, dar s'a putut trece peste toate și realiza înfăptuiri cari au servit mult cauzei românești.

Urmează studiul dlui *N. Orghidan: Observațiuni morfologice în regiunea Brașovului*, prin care autorul se ocupă indeosebi de valea superioară a Oltului din punct de vedere al morfologiei; studiul este însoțit de o schiță a regiunii respective și de câteva fotografii înfățișând cele mai frumoase peisagii din partea locului.

Dl *Ion Mușlea* în articolul *Brașovul în poezia populară* citează o serie de doine și balade populare în care se pomenesc numele Brașovului, publicate în colecțiile de folclor ale lui Iosif Popovici, T. Papahagi, I. Urban-Jarnik și alții.

Dl *Al Banciuc* publică o lungă scrisoare a lui *Simion Bărnuțiu către Iacob Mureșeanu* datată din Milano la 24 Martie 1854, scrisoare interesantă pentru conținutul-i din care se văd preocupările și grija ce-l călăuzea pe marele Bărnuțiu pentru soarta Românilor.

După aceia dl *dr. I. Stefanovici-Svensik* scrie despre *Viața și scrisul lui Geoffrey Chancer*, scriitor englez din sec. XIII, scoțând în relief marea lui operă „*Canterbury Tales*” din care reproduce și analizează câteva pasagii.

La urmă găsim versuri după *Al. Petofi: Prețipis gârliciul*... și după *I. Arany: Despre Patrie*, traducere de *Ax. Banciuc*, apoi de *Dumitru Olariu: Holumb* și de *Constantin Munteanu: De suflat nou.*

O hazlie schiță *Din stânga în dreapta* semnează *S. Iamba.*

Revista se încheie printr-o *Dare de seamă* asupra diferitelor cărți și reviste apărute recent.

Seminarul. No. 1—2 pe 1931 este închinat amintirii marelui maestru *Ioan Vidu* decedat decurând și imor-

măntat în orașelul Lugoj. Număr excelent ca execuție tehnică și admirabil ca conținut. Cuprinde în prima parte *Omagiul Seminicului*, apoi *Note biografice* asupra marelui dispărut, iar după aceia sub titlul *Jalea Neamului*, discursurile rostite de diferite personalități la mormântul răposatului și articolele publicate cu acest prilej în diferite ziare și reviste.

No. 3 din *Seminicul* a apărut decurând și conține: *Învieerea* imn de slavă proslăvind sărbătorile Paștelui, pe urmă versuri de *Mihai Novac: Paștele Domnului*; se publică apoi un inimos *Apel* pentru ridicarea unui monument la Lugoj marelui Ioan Vidu, urmează după aceia reproducerea unui autograf al lui Vidu către prietenul său prof. I. St. Paulian; mai departe *Lucian Costin* publică *Note despre activitatea culturală-ziaristică a lui Jean Cușana*; *Liviu Stan-Freamăt* semnează poezia *Eu vreau . . .* iar I. St. Paulian își con-

tinuă *Amintirile* din cari a publicat și mai 'nain e.

La urmă: cronici și recenzii despre o serie de cărți și reviste noi.

Școala Bănățeană. No. 5, 6, 7, 8 Ianuarie—Aprilie 1931 Revista apare ca organ al Asociațiunei Învățătorilor Bănățeni având ca redactor pe dl *Ludovic Ciobanu* un harnic și distins pedagog director al Institutului „Casa Învățătorilor” din Timișoara. N-rii apăruti până acum pe acest an cuprind o serie de interesante articole și studii profesionale dascălești semnate de *Ludovic Ciobanu*, *I. Nisipeanu*, *Iuliu Vuia*, *Ioan Vlădașu*, *Constantin Liuba*, *Gheorghe Crețiu* și alți distinși publiciști și inimoși dascăli grupați în jurul „Școalei Bănățene” cu ideală preocupare pentru învățământului nostru școlar.

G. P.

Din cauza aglomerării materialului am fost siliți să lăsăm pentru numărul viitor o mare parte din revista cărților și revistelor.